УДК 347.78:004.8
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/12

Музика Т. О.
https://orcid.org/0000-0001-5267-0987
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харківська державна академія дизайну і мистецтв

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ОРИГІНАЛЬНОСТІ ТВОРУ, ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЯКОГО ВИКОРИСТОВУВАВСЯ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ЯК ОЦІНОЧНОГО ПОНЯТТЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ

У статті досліджено проблематику визначення критерію оригінальності для творів, для створення яких використовувалися системи генеративного штучного інтелекту, в умовах стрімкої цифровізації творчих процесів та безпрецедентного зростання ролі штучного інтелекту.

На основі аналізу положень чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права» чітко розмежовано два види об'єктів генерації: неоригінальні об'єкти, утворені комп'ютерною програмою без істотної участі людини, на які поширюється право sui generis, та повноцінні твори, де штучний інтелект є винятково інструментом втілення творчого задуму. Доводиться, що встановлення оригінальності вимагає поєднання об'єктивного та суб'єктивного підходів для підтвердження наявності інтелектуального, творчого внеску людини. Особливу увагу в статті приділено правовій природі текстових підказок (промптів), які натепер з погляду права трансформуються з суто технічної інструкції в самостійний об'єкт цивільного обороту. Залежно від рівня деталізації, стилістичної завершеності та образності, промпти можуть визнаватися самостійними літературними творами або охоронятися як конфіденційна інформація чи комерційна таємниця (ноу-хау). Обґрунтовується, що аналіз вхідних даних є необхідним алгоритмом для конкретизації оціночного поняття оригінальності згенерованого об'єкта.

Досліджено проблеми розподілу майнових та особистих немайнових прав у випадках багатоетапного комерційного створення контенту. Пропонується вирішувати питання виникнення співавторства або створення похідних творів виключно через цивільно-правові договори, що дозволить мінімізувати ризики судових спорів та правової невизначеності. Крім того, наголошується на важливості імплементації «регуляторних пісочниць» (sandbox) для безпечного тестування ШІ, забезпечення етичних стандартів та контролю за правомірністю використання авторських творів як навчальних масивів даних.

Зроблено висновок, що забезпечення високого рівня захисту авторських прав на твори, створені з використанням ШІ, є критично важливим для стимулювання інвестицій та подальших інновацій. Підтверджено невід'ємність людського внеску для творчого процесу, оскільки справжня інтелектуальна діяльність полягає у відборі, оцінці, переробці, переосмисленні отриманого матеріалу, яку алгоритми наразі самостійно відтворити не здатні.

Ключові слова: *штучний інтелект, оригінальність, твір, авторське право, право sui generis, оціночне поняття, договір.*

Постановка проблеми. Україна є однією з держав, інновації в економіці яких становлять значну й помітну частку. Захист авторських прав у цій сфері, а саме оновлення законодавства України про авторське право та прав особливого роду (sui generis), пов'язаних зі сферою авторського права, відіграють одну з ключових ролей у розвитку інноваційної діяльності в державі. Захищаючи права авторів та користувачів комп'ютерних програм, за допомогою яких генеруються неоригінальні об'єкти, цей закон покликаний стимулювати творчу діяльність та мотивувати до впровадження нових ідей, технологій та культурних проєктів. Охорона інтелектуальної власності ство-

© Музика Т. О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

рює сприятливі умови для інвестицій, дає змогу авторам отримувати справедливу винагороду за свою працю, а також сприяє загальному економічному зростанню. Закон забезпечує баланс між інтересами творців та суспільства, що є критично важливим для формування конкурентоспроможної економіки й інноваційного потенціалу України, зокрема щодо технологій штучного інтелекту. Держава навіть формулює низку пріоритетних сфер, у яких реалізується політика впровадження штучного інтелекту, зокрема це освіта та професійне навчання, наука, економіка, кібербезпека, інформаційна безпека, оборона, публічне управління, правове регулювання та етика, правосуддя. Причому зазначається, що використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки пов'язане з необхідністю зміни виробничих процесів, насамперед процесу ухвалення рішень на різних рівнях державного управління [5]. Творчість, зокрема у сфері науки, є важливим фактором розвитку будь-якої з названих галузей, так само все більшого значення набуває й вплив використання технологій штучного інтелекту для такої творчості. Не можна заперечити, що творча діяльність зазнає дедалі більшого впливу цифрових методів і способів. Дослідники взаємодії людини й комп'ютера, які цікавляться творчістю, намагаються зрозуміти, як цифрові інструменти сприяють творчості [16, с. 3]. З одного боку, використання штучного інтелекту звільняє користувача від витрат часу на низку рутинних завдань, з другого – є інструментом безпосереднього втілення ідей в об'єктивну форму на кшталт олівця, пензлика чи глини. Водночас часто говорять про те, що цифровізація несе потенційно катастрофічні загрози культурним установам і бізнесу, наприклад, як кібератака на Британську бібліотеку. Ще одне загрозливе питання – вплив штучного інтелекту на відповідні ринки. Штучний інтелект бере участь у всіх аспектах творчого виробництва, збирає та використовує дані для прогнозування попиту та мінімізації ризику. Занепокоєння щодо загрози, яку може становити штучний інтелект, демонструють зокрема страйки сценаристів й акторів у Голлівуді, які оголошено й через занепокоєння щодо використання штучного інтелекту для написання сценаріїв або для відтворення виступів чи цифрових подібностей [21]. Отже, цифровізація творчості виявляється не тільки в безпосередньо творчому процесі, а й у плануванні та співпраці за допомогою цифрових інструментів і підходів, які стимулюють діяльність авторів. Іноді творчість у цифровому середовищі є лише частиною процесу втілення цифрових об'єктів у фізичні, і може відкрити нові можливості для творчості та залучення й автоматизованої переробки для цього великого обсягу даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню правової природи штучного інтелекту та питань юридичної відповідальності присвячені праці Ю. М. Жорнокуя, В. В. Надьон, О. О. Рубан, О. В. Даниленко та ін. Зокрема, Ю. М. Жорнокуй наголошує на недоцільності надання штучному інтелекту правосуб'єктності (статусу «електронної особи») та обґрунтовує необхідність покладення відповідальності за його дії на розробників, володільців або користувачів, застосовуючи доктрину прориву корпоративної вуалі [3]. Аналогічного підходу дотримуються В. В. Надьон та О. О. Рубан, які розглядають штучний інтелект як об'єкт цивільних прав і пропонують запровадити інститут його обов'язкового страхування задля мінімізації майнових ризиків [10]. Роль штучного інтелекту в сучасних цивільних правовідносинах і питання розподілу деліктної відповідальності також розкривають В. В. Надьон і О. В. Даниленко [9]. Ю. М. Жорнокуй також висвітлює етичні аспекти використання штучного інтелекту та його вплив на фундаментальні права людини. Автор акцентує увагу на небезпеці алгоритмічної дискримінації, порушенні приватності та обґрунтовує необхідність імплементації концепції «прав людини за задумом» (human rights by design) ще на етапі розробки алгоритмів [4]. Окремий блок досліджень стосується авторсько-правової охорони об'єктів та критерію оригінальності. Н. М. Булат аналізує поняття оригінальності твору в законодавстві України крізь призму суб'єктивного підходу (притаманного країнам системи droit d'auteur), зазначаючи, що твір має відображати вільні та творчі рішення автора, а не бути продиктованим суто технічними чинниками [1]. Порівняльний аналіз європейського та українського стандартів оригінальності, а також здобутки на шляху їх гармонізації здійснено у роботі О. Кулініч та Д. Кондика [6].

З огляду на здійснюваний цивілістами ґрунтовний аналіз правового режиму штучного інтелекту та законодавче закріплення критерію оригінальності твору в Україні, низка питань залишається невирішеною. Так, не сформовано чіткого механізму застосування суб'єктивного критерію оригінальності до об'єктів, створених за допомогою систем штучного інтелекту. Залишається невизначеною межа, за якою вільний творчий вибір

людини «поглинається» автоматичною генерацією алгоритму. Водночас подальшого комплексного наукового розв'язання потребує встановлення балансу між авторсько-правовим захистом результатів роботи з штучного інтелекту та етико-деліктною відповідальністю за наслідки такої генерації.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у розкритті змісту оригінальності твору як оціночного поняття в контексті цифровізації творчості, визначенні правової кваліфікації результатів взаємодії людини та алгоритму (розмежування об'єктів авторського права / права sui generis), а також у розробці цивілістичного підходу до договірного регулювання відносин щодо створення, використання та розпорядження правами на об'єкти, сформовані з використанням систем генеративного штучного інтелекту за допомогою промптів, що були придбані безпосереднім користувачем штучного інтелекту для створення / генерації певних об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи основні питання, пов'язані із використанням штучного інтелекту для творчості, варто констатувати, що, з одного боку, мова йде про дотримання прав авторів творів, які використовуються в масиві даних для навчання штучного інтелекту. З другого боку – важливою є якісна характеристика цих даних, тобто їх достовірність, належність та відповідність інформації, що міститься в них, чинному законодавству України та міжнародним стандартам прав людини тощо. Так, якщо виходом для забезпечення правомірного використання творів для навчання штучного інтелекту є, наприклад, використання об'єктів, розміщених на загальнодоступних ресурсах на умовах публічної ліцензії (Creative Commons), то контроль якісних змістових ознак цих творів як даних має здійснюватися особами, що здатні нести відповідальність за наслідки генерування об'єктів штучним інтелектом як продуктом. Такий контроль може здійснюватися за допомогою залучення кваліфікованих фахівців у відповідних галузях, де планується використовуватися штучний інтелект, а також навчання штучного інтелекту в умовах так званих регуляторних пісочниць, або за допомогою методу «Sandbox». Мова йде про спеціальне середовище, що створюється, як правило, органами публічної влади, та дає змогу як компаніям, так і окремим дослідникам тестувати нові технології або інноваційні рішення в умовах обмеженого регулювання. У такій експериментальній зоні правила можуть бути більш гнучкими, щоб полегшити розвиток та тестування інновацій без ризику порушити стандарти або закони. Наприклад, може бути надано можливість працювати з персональними даними або новими алгоритмами, що мають регуляторний ризик, але під суворим наглядом і з урахуванням вимог щодо безпеки та конфіденційності [11]. Власне, введення в цивільний оборот об'єктів, згенерованих або й створених за допомогою штучного інтелекту, і ставить питання про належність майнових прав на них, а також відповідно про існування особистих немайнових прав на такі відповідно неоригінальні об'єкти або твори.

Так, аналіз норм чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон), зокрема його ст. 33, дає змогу виокремити два види об'єктів, що є результатом використання комп'ютерних програм: це неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, та твори, для створення яких використовувався штучний інтелект як інструмент на кшталт олівця чи пензлика.

У статті 33 Закону мова йде про право особливого роду (sui generis) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, тобто такі об'єкти, які відрізняються від існуючих подібних об'єктів та утворені в результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта (абз. 1 ч. 1 ст. 33) [12]. Слід звернути увагу на формулювання цієї статті, з якого випливає висновок про те, що в описаного об'єкта немає автора. Відсутність атрибуту творчості в цьому об'єкті як результаті певної діяльності підкреслено обранням для процесу виникнення такого об'єкта слова «згенерований», що ніби виносить участь фізичної особи в цьому процесі за дужки. Фізична особа як користувач комп'ютерної програми в такому разі тільки дає завдання, запускає програму та очікує на результат, на зміст якого вона фактично не впливає.

Проте не можна заперечувати, що за допомогою штучного інтелекту генеруються об'єкти, внесок користувача у створення яких є настільки істотним, що можна твердити про його інтелектуальну, творчу діяльність, тобто ту діяльність, яка не може здійснюватися високотехнологічною машиною чи роботом, а доктринально визначена винятково людською. Іншими словами, за допомогою штучного інтелекту можуть не тільки генеруватися неоригінальні об'єкти – зображення, тексти чи музика, а й створюватися твори.

У правозастосовній практиці в Україні у сфері здійснення авторських прав уже є регулярні випадки реєстрації саме авторських прав на об'єкти, для яких використовувався штучний інтелект. Так, одними з перших таких тво-

рів, були збірка зображень «Великодні листівки» (твори образотворчого мистецтва; збірки творів, упорядник – Маргарита Бойко), де були використані зображення, згенеровані комп'ютерною програмою, а також дитяча книга та збірка віршів, які проілюстровані зображеннями, згенерованими ШІ [2]. Реєстрація таких об'єктів фактично означає визнання можливості використання штучного інтелекту як інструменту створення творів, питання лише в мірі участі користувача відповідної комп'ютерної програми. Більше того, використання штучного інтелекту може й додати цінності відповідному твору в очах поціновувачів інноваційних технологій в мистецтві та зокрема AI-арту.

Насправді не можна заперечити, що панівною в науці є думка про те, що базовим в теорії та практиці авторського права та права інтелектуальної власності є поняття людського авторства. І хоча й подекуди висловлюються сумніви щодо сталості розуміння гуманістичних основ творчості, зокрема й унаслідок появи штучного інтелекту, його частого залучення як помічника людини у створенні різноманітних форм творів, насамперед літературних та художніх, але слід констатувати, що оригінальність як ознака твору та оціночне поняття конкретизується саме за допомогою факту істотної людської інтелектуальної, творчої участі.

Тож з огляду на все частіше суттєву роль штучного інтелекту у творчому процесі вкрай важливо розуміти, як саме визначати істотність такої участі для вирішення питання авторства творів, створених за допомогою комп'ютера, і відповідно розподіляти права власності [17].

Отже, оригінальність означає певний рівень інтелектуального, творчого внеску. У п. 35 Закону України «Про авторське право і суміжні права» тепер міститься легальне визначення оригінальності як ознаки (критерію), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору [12]. Однак сталого погляду на зміст та властивості творчих рішень, необхідний рівень інтелектуального, творчого внеску наразі не існує й не може існувати з огляду на високий рівень оціночності й суб'єктивності рішень у цій сфері. Дослідники зазначають зокрема про те, що в академічній спільноті існують розбіжності щодо «рівня творчості»: деякі вчені вважають, що стандарт креативності продуктів, створених штучним інтелектом, має бути вищим, ніж у творів людини. Це пояснюється тим, що сучасний штучний інтелект вийшов за рамки концепції механічного розширення і має здатність до «глибокого навчання», а підвищення рівня креативності може відповідати його вищим творчим здібностям і творчій ефективності [18, с. 371]. Проте здебільшого науковці все ще відстоюють традиційний стандарт, вважаючи, що підвищення стандарту креативності призведе до збільшення трансакційних і примусових витрат на функціонування системи, а соціально-економічні вигоди будуть обмеженими, з чим, на нашу думку, варто погодитися.

Водночас наразі буває важко відрізнити неоригінальні об'єкти, створені штучним інтелектом, від творів людини, які часто мають схожий з ними зовнішній вигляд, тому наявність визначених критеріїв має допомогти захистити права та інтереси, заохочуючи ідентифікацію справжнього джерела твору та уникаючи накопичення сирітських творів. Про це говорить і український IP-офіс у Рекомендаціях щодо етичного використання штучного інтелекту, де зазначається про те, що принципом етичного використання штучного інтелекту є прозорість, і відповідно до цього принципу слід належно інформувати третіх осіб про таке використання шляхом маркування передусім AI-outputs. Крім того, завдяки маркуванні можна додати визначеності правовому режиму AI-outputs [13, с. 42]. Мова йде й про те, що в такому разі користувач системи штучного інтелекту насамперед бере на себе відповідальність за встановлення достатнього рівня інтелектуального, творчого внеску, щоб відрізнити неоригінальні об'єкти, згенеровані штучним інтелектом, та твори, створені з використанням штучного інтелекту як інструменту.

До того ж останнім часом викликає дискусії питання про те, чи застосовувати «особистісні фактори, відображені в творчому процесі» як критерії оцінювання. Так звана «теорія суб'єктивного стандарту» означає, що народження твору ґрунтується на незалежному творчому процесі автора. Під час творчого процесу на твір накладається відбиток творця, що формує унікальний стиль і характеристики, які відрізняють його від інших творів. Тобто у творі мають віддзеркалюватися унікальна особистість автора та його творчі наміри. Натомість згідно з так званою «теорією об'єктивного стандарту» вважається, що об'єкт, який має ознаки твору, має потенціал бути твором за таким ключовим і єдиним критерієм, як самостійність і завершеність твору. Відповідно до цієї теорії увага зосереджується на самому творі, незалежно від творця і процесу [18, с. 371]. Маємо констатувати, що зрештою найбільш ефективним

підходом до визначення оригінальності твору є врахування обох теорій. Так, ми маємо аналізувати як сам твір як спосіб унікального втілення ідеї, так і внесок автора, вплив особистісних якостей на його створення, оскільки наразі в доктрині та правозумінні панує гуманістичний підхід до визначення змісту творчої діяльності, тобто визнання саме людини єдиним можливим автором твору. Навіть у разі визнання особистих немайнових та майнових авторських прав на твори, створені в результаті функціонування автономних систем штучного інтелекту, йдеться про надання їх конкретному автору – людині.

Слід також взяти до уваги таке: сучасні системи штучного інтелекту найкраще можна описати як такі, що мають десять характеристик: вони (1) інноваційні, (2) автономні, (3) непередбачувані, (4) незалежні, (5) раціонально-інтелектуальні, (6) розвиваються і здатні до навчання, (7) ефективні, (8) точні, (9) цілеспрямовані, і (10) здатні обробляти вільний вибір – всі характеристики, які роблять ці системи за своєю суттю інтелектуальними. Саме здатність цих систем створювати оригінальні твори мистецтва є основою для наступних дебатів щодо концепції оригінальності [22, с. 7]. Так, у зв'язку з цим учені зазначають, що невизначеність щодо точного формулювання оригінальності дає судам свободу в констатації того, які твори мають право на захист авторським правом, а відсутність однаковості та формальності у стандарті оригінальності та формальність стандарту оригінальності зокрема в США стосується предмета твору, створеного автором. Це ставить питання про те, чи повинен стандарт залежати від ступеня творчості залежно від типу твору. Останнім часом суди намагаються боротися з цією непослідовністю, встановлюючи однаковий стандарт для всіх типів творів, однак у літературі висловлюється думка про те, що суди повинні прийняти вищий, більш формальний стандарт [12, с. 26]. З цим твердженням можна погодитися, зважаючи й на принцип справедливості, добросовісності, розумності, що є однією із засад цивільного законодавства України (ст. 3 Цивільного кодексу України [15]). Вважаємо, що внаслідок запровадження стандартів та більш-менш визначених критеріїв з'ясування творчого внеску авторів та їх достатності для визнання об'єкта оригінальним – а отже й твором – може сприяти забезпеченню рівності авторів, що використовують для творчості штучний інтелект, інвестуючи в таке використання час, зусилля та матеріальні ресурси, як учасників цивільних правовідносин.

Необхідно також зауважити, що низка проблем, пов'язаних із використанням штучного інтелекту в галузі інтелектуальної власності, полягає, як зазначають, у перетині творів, створених штучним інтелектом, і авторського права, де традиційні правові рамки не встигають за технологічним прогресом [19]. Одна з головних проблем пов'язана з визначенням прав, зокрема й авторства на твори, згенеровані за допомогою систем штучного інтелекту. На відміну від традиційних творчих робіт, авторів яких легко ідентифікувати, твори, створені з використанням штучного інтелекту, ніби розмивають межі авторства, ставлячи питання про те, кого слід вважати творцем і хто має права на ці творіння.

Цікавим є дослідження, у якому звертається увага на необхідність з'ясування оригінальності текстових підказок як новий кут у ширшому дискурсі про штучний інтелект та авторське право. Саме текстові підказки відіграють роль вхідних даних або інструкцій, які надаються системам штучного інтелекту для створення певних типів вмісту, наприклад письмових розповідей, статей або віршів. Дійсно, можемо констатувати, що більшість досліджень, зокрема й здійснених нами [7; 8; 9; 10], містять насамперед аналіз правового режиму об'єктів, створених / згенерованих штучним інтелектом, проте порівняно мало уваги приділено оригінальності самих підказок і тому, як вони можуть вплинути на творчість, а також обсяг та зміст прав, які виникають щодо створених чи згенерованих штучним інтелектом творів чи відповідно неоригінальних об'єктів.

Проте цей маловивчений аспект заслуговує на увагу через його потенційні наслідки для закону про авторське право та визначення авторства та власності на контент, створений штучним інтелектом. Текстові підказки відіграють вирішальну роль у формуванні об'єкта, який буде згенерованим. Саме завдяки змісту текстових підказок, які ще називають промптами, відбувається формулювання загальної теми твору, його специфічних елементів, стилізація майбутнього об'єкта, задум щодо майбутнього використання цього об'єкта, що міститимуть авторський внесок користувача штучного інтелекту. Крім того, вони здійснять вплив і на зовнішнє втілення твору. Тобто, зважаючи на викладене вище, йтиметься про суб'єктивні та об'єктивні ознаки об'єкта, необхідні для визнання його твором, тобто констатації його оригінальності та відповідно інтелектуального, творчого внеску автора.

Так, заглиблюючись в оригінальність текстових підказок, науковці можуть відкрити нове уявлення про творчий процес, що лежить в основі творів, створених штучним інтелектом, і взаємодію між людським введенням і машинним виходом. Крім того, аналіз зв'язку між текстовими підказками та результатами, згенерованими штучним інтелектом, може пролити світло на філософські основи закону про авторське право, такі як дихотомія ідея-вираження та поріг оригінальності [19]. І хоча мова йде не тільки про суто юридичні аспекти використання штучного інтелекту, а про механізми (алгоритми його функціонування), проте розуміння їх сутності дасть змогу здійснити належну їх правову кваліфікацію.

Цей напрямок досліджень дає науковцям можливість отримати відповіді на складні питання, пов'язані з творчістю, авторством та інтелектуальною власністю в епоху цифрових технологій, може забезпечити більш повне розуміння правових та етичних наслідків технології штучного інтелекту для творчих індустрій і прав інтелектуальної власності [19].

Отже, текстову підказку можна визначити як вхідні дані (AI-input), які надаються генеративній системі штучного інтелекту, щоб керувати її виводом у створенні текстового вмісту (AI-output). Текстові підказки є відправною точкою або каталізатором для тексту, створеного штучним інтелектом, і можуть значно відрізнятися за форматом і складністю, надаючи штучному інтелекту контекст, напрямок і параметри, у яких він може працювати, впливаючи на стиль, тон і зміст кінцевого тексту, а також відіграють вирішальну роль у формуванні результату генеративних систем штучного інтелекту, надаючи їм напрямок і контекст [19]. Причому їх роль залишається значною для створення творів різних видів, як літературних, так і візуальних, і аудіальних, оскільки промпти в будь-якому разі впливають на якість, структуру й відповідність задуму згенерованих об'єктів.

Промпти, що використовуються в генеративних системах штучного інтелекту, часто вимагають певної творчості та виразності з боку автора. Вони служать не лише простими інструкціями, а й забезпечують художнє керівництво системою штучного інтелекту у створенні оригінального контенту. Таким чином, вони схожі на літературні твори, містять елементи творчості, експресії та оригінальності [19].

З огляду на подібну аргументацію український ІР-офіс так само зазначає, наприклад, про важливість для користувача утримуватися від використання в промпті відсилок до вже наявних об'єктів авторського права, як-от: відомі персонажі літературних творів, кінострічок, мультфільмів, коміксів тощо. Принаймні до тих, авторські права на які ще діють [13, с. 37]. Також рекомендується бути обережними з завантаженнями до системи штучного інтелекту зображень і відео, охоронюваних авторським правом та/або суміжними правами та/або правом особливого роду (sui generis) [13, с. 38], не використовувати як промпи чужий текст [13, с. 39].

Зважаючи на викладене вище, можемо погодитися, що визначення авторського права на текстові підказки залежить від їхніх індивідуальних характеристик і контексту, у якому вони використовуються. У той час як деякі можуть демонструвати достатню оригінальність і креативність, щоб заслуговувати на охорону авторським правом як літературні твори, інші можуть бути більш схожими на функціональні інструкції і, отже, не мати права на такий захист. Як і під час будь-якого аналізу авторських прав, щоб дійти остаточного висновку, необхідне детальне вивчення конкретних обставин і атрибутів відповідних текстових підказок [19]. Іншими словами, текстові підказки (промпти) підлягають правовій кваліфікації за допомогою оціночного поняття оригінальності, зміст якого конкретизується в кожному випадку його застосування, зважаючи на його зміст, відмінність від інших подібних текстів, особистого внеску автора та якості такого внеску. Зокрема якісною характеристикою промпту є його нерутинний характер, невластивість йому ознак об'єктивного закону чи типової механічної інструкції.

Крім того, слід зауважити, що результат, кілька разів згенерований штучним інтелектом на основі тих самих підказок, може доволі істотно відрізнятися, проте кожен результат повинен оцінюватися як потенційний твір у будь-якому разі в сукупності з текстовими підказками, на основі яких він був згенерований. Ця мінливість може випливати з внутрішньої природи алгоритмів штучного інтелекту, які можуть включати елементи випадковості або ймовірності, що призводить до дещо різних результатів для подібних підказок [19]. Однак виключати внесок користувача системи штучного інтелекту через це недоцільно, оскільки його без попередніх дій результат згенерований бути не може. Саме дії по використанню штучного інтелекту є тим юридичним фактом, який зумовлює виникнення відносин авторського права чи прав особливого роду, залежно від змісту та наповненості підказок для запуску відповідних алгоритмів.

Варто зауважити, що правова природа промптів зумовлює їх поступову трансформацію із суто технологічного засобу комунікації людини з алгоритмом у самостійний об'єкт цивільного обороту. Сьогодні промпти дедалі частіше виступають безпосереднім предметом цивільно-правових договорів, формуючи специфічний ринок послуг так званого «промпт-інжинірингу».

Можна твердити про активне використання таких договірних конструкцій у креативних індустріях і цифровому маркетингу під час розробки концепт-артів, бренд-айдентики чи рекламних текстів, у сфері інформаційних технологій для формулювання системних інструкцій із генерації та тестування коду, у геймдеві та цифровій анімації задля процедурної генерації ігрових середовищ, а також у корпоративній аналітиці для алгоритмізації обробки даних. При цьому правова кваліфікація самих підказок у договорах диференціюється залежно від їхньої змістовної форми: якщо промпт характеризується образністю, стилістичною завершеністю та оригінальним словесним викладом, розпорядження правами на нього здійснюється за правилами статей 1107–1113 Цивільного кодексу України через договори відчуження майнових прав або ліцензійні договори як на літературний твір, тоді як суто функціональні, технічні інструкції чи послідовності команд, позбавлені творчих ознак, передаються у режимі конфіденційної інформації чи комерційної таємниці (ноу-хау) у межах договорів про надання послуг із залученням застережень про нерозголошення.

Водночас сам факт набуття прав на текстову підказку не вирішує автоматично юридичної долі згенерованого за її допомогою об'єкта, що обумовлює необхідність чіткого розмежування прав на вхідні дані (AI-input) та безпосередній вихідний результат (AI-output). На наш погляд, у разі якщо згенерований об'єкт відповідно до частини першої статті 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» кваліфікується як неоригінальний об'єкт, утворений функціонуванням програми без безпосередньої творчої участі людини, майнове право особливого роду (sui generis) виникає у користувача або замовника згідно з частиною другою вказаної статті, якщо інше прямо не передбачено договором приєднання відповідної платформи або договором між розробником промпту та замовником.

Принципово інша договірна конструкція має застосовуватися тоді, коли промпт є настільки вичерпним, багаторівневим і деталізованим, що заздалегідь визначає всі істотні композиційні елементи твору – від ракурсу, колористики й просторового розміщення до настрою персонажів чи специфіки синтаксису. За таких обставин логічно одразу констатувати наявність істотного людського інтелектуального внеску ще на стадії формулювання завдання, і тоді штучний інтелект стає лише технічним знаряддям матеріалізації авторського задуму, а кінцевий об'єкт набуває статусу повноцінного твору, охоронюваного авторським правом. Водночас ускладненість цивільних правовідносин у такому разі полягає у справедливому розподілі авторських прав, оскільки комерційний процес створення продукту часто фрагментований між автором концептуального промпту, оператором системи, який здійснює багаторазовий запуск та відбір ітерацій, і дизайнером чи редактором, котрий виконує фінальну ручну доробку або текстову адаптацію. Так, вважаємо, що відповідно до положень ст. 13 Закону між автором деталізованого промпту та фахівцем, який здійснив творче редагування чи домальовування, виникають відносини співавторства на створений твір, оскільки творчий внесок обох осіб є взаємопов'язаним і формує кінцевий результат. Натомість особа, чия діяльність звелася виключно до механічного запуску програми чи відбору варіантів без внесення власних творчих змін у форму твору, авторських прав не набуває, надаючи лише технічну або організаційну допомогу. За іншої конфігурації деталізований промпт може виступати як самостійний первинний твір, а кінцевий результат – як твір похідний (ст. 17 Закону), що вимагає обов'язкової наявності дозволу на переробку.

Для подолання суб'єктивності критерію оригінальності та усунення ризиків судових спорів остаточний розподіл повноважень має врегульовуватися саме цивільно-правовим договором, умови якого повинні чітко закріплювати правову кваліфікацію внеску кожного учасника, визначати обсяг і момент переходу виключних майнових прав до набувача, гарантувати дотримання немайнових прав щодо зазначення авторства, а також передбачати перехід прав sui generis, якщо рівень творчого внеску буде визнано експертизою або судом недостатнім для констатації оригінальності твору.

Загалом щодо обґрунтування необхідності надання саме авторських прав на твори, створені штучним інтелектом, слід погодитися, що такий захист, більш високого класу, стимулює інвестиції в технології штучного інтелекту та сприяє інноваціям [19]. Надаючи захист авторських прав, творці та розробники систем штучного інтелекту заохочуються вкладати час, ресурси та досвід у роз-

робку складних алгоритмів, здатних генерувати високоякісний творчий контент. Натомість такі інвестиції сприяють розвитку технологій штучного інтелекту, що призводить до можливості створення за його допомогою більш складних і різноманітних творів, які збагачують культурні та мистецькі ландшафти. Таким чином захист авторських прав можна розглядати як фактор сприяння прогресу в галузі штучного інтелекту та заохочення постійних інновацій.

Крім того, слід зважати на сформульовані в літературі кілька сценаріїв можливих механізмів захисту результатів, згенерованих штучним інтелектом, у тому чи іншому обсязі простимульованих підказками користувача. Відповідно до першого, об'єкти, згенеровані штучним інтелектом, мають ставати суспільним надбанням, однак тоді люди не мали б стимулів публікувати свої роботи чи інвестувати в штучний інтелект (адже не отримували б ні вигоди, ні визнання авторства). Згідно з другим – штучний інтелект пропонується визнати так званою «електронною особою», фікцією на кшталт юридичної особи, з електронною правосуб'єктністю, зокрема щодо відшкодування будь-якої шкоди, яку він може заподіяти. Проте як на рівні ЄС, так і на національних рівнях штучний інтелект електронною особою не визнають, оскільки це «спричинило би розмиванням меж між людським та нелюдським». І третій сценарій передбачає, що режим таких «творів» у кожному випадку регулюватимуть договори, що може призвести до правової невизначеності та численних судових спорів щодо безлічі питань: наприклад, хто може розпоряджатися контентом чи хто відповідатиме за завдану шкоду [14]. Проте фактично згідно із чинним законодавством України про авторське право реалізовано четвертий сценарій правового режиму об'єктів, які виникають як результат використання штучного інтелекту: можливість їх кваліфікації за двома правовими режимами залежно від наявності або відсутності такої їх якості, як оригінальність, що є поняттям оціночним. Конкретизація цього оціночного поняття відбувається зокрема відповідно до розбору змісту підказок (промптів), наданих користувачем відповідної системи штучного інтелекту, а також подальшого редагування та коригування згенерованого на основі цих підказок об'єкта.

Так, у межах нашого дослідження в якості експеримента штучному інтелекту Chatgpt [20] було надано завдання сформулювати декілька можливих висновків до цієї статті, яка розглядає питання регуляторних пісочниць, оригінальності творів, створених штучним інтелектом, та правовий статус підказок (промптів). Відповідно до цього промпту Chatgpt згенерував кілька речень, що в цілому відповідали змісту наданого завдання, але потребували нашого авторського уточнення як користувача. Результати експерименту засвідчили характерну особливість генеративних систем: алгоритм генерує формально структурований, граматично узгоджений, але компілятивний текст, який оперує узагальненими категоріями без виявлення глибинних правових суперечностей і без критичного осмислення інститутів цивільного права. Це практично підтверджує ключовий доктринальний висновок: формулювання промпту (навіть деталізованого) є лише постановкою техніко-аналітичного завдання. Справжня творча інтелектуальна діяльність, яка наповнює зміст наукового дослідження чи твору мистецтва, належить людині, що здійснює відбір, оцінку, переробку отриманого матеріалу, крім того, заміна творчої праці дослідника в такому обсязі алгоритмами є не надто етичною.

Висновки:

1. Створення регуляторних пісочниць для тестування технологій штучного інтелекту є ефективним та надійним способом розвитку, навчання та вивчення цих технологій у контрольованому середовищі. Це сприяє швидшому та більш реальному для малого бізнесу, який займається діяльністю по розробці відповідних технологій, впровадженню інновацій, забезпечуючи дотримання стандартів безпеки та етичних норм. Такі пісочниці допомагають виробникам адаптуватися до регуляторних вимог і водночас отримувати потрібні дані для вдосконалення технологій та сприянню цифровізації у сферах, визначених державою для цього приоритетними.

2. Незважаючи на значний прогрес у розробці штучного інтелекту, природно залишається відкритим питання щодо рівня оригінальності творів, створених за його допомогою, як такого, що за своєю суттю є оціночним поняттям, що й не може бути раз і назавжди конкретизованим, тому потребує тільки певної уніфікації алгоритмів такої конкретизації. І хоча в цих творах можуть бути виявлені унікальні ознаки, вони залежать від алгоритмів та даних, на основі яких вони створені. Це ускладнює беззаперечне визнання таких творів повністю оригінальними, з огляду на те, що алгоритм діє як інструмент, функція, а не як незалежний автор. Алгоритми конкретизації оригінальності як оціночного поняття зокрема можуть базуватися на аналізі змісту підказок (промптів).

3. Промпти, які використовуються для генерування контенту штучним інтелектом, та, власне, способи та етика їх використання, безперечно, також підлягають правовій оцінці, адже саме від них істотно залежить кінцевий результат. У зв'язку з цим виникає питання характеру прав, зокрема й авторських, як на самі текстові підказки (промпти), так і на результати, отримані за їх допомогою. Важливо визначати, чи застосовані промпти можуть вважатися об'єктами інтелектуальної власності, чи не було порушення прав інших осіб на ці об'єкти, а також хто з урахуванням цього буде мати права на контент, згенерований на їхній основі, та яким буде характер та обсяг цих прав. Доречним є застосовувати договір як інструмент визначення прав на промпти та розподілу прав на об'єкти, створені / згенеровані за їх допомогою.

Врахування цих висновків спрямоване на досягнення балансу суспільних та приватних інтересів шляхом забезпечення прав як авторів контенту, створеного з використанням штучного інтелекту, так і авторів даних, які можуть використовуватися для навчання відповідних систем та для генерування об'єктів, а також прав споживачів такого контенту розуміти, за допомогою яких інструментів створено відповідні результати творчої (або ж механічної, алгоритмічної) діяльності.

Список літератури:

1. Булат Н. М. Поняття оригінальності твору в українському законодавстві в контексті суб'єктивного підходу до оригінальності в країнах системи droit d'auteur. *Правова держава.* 2025. № 60. С. 75–82. DOI: https://doi.org/10.18524/2411-2054.2025.60.348092.

2. В Україні вперше зареєстровано авторське право на твори, до яких включені зображення, згенеровані ШІ. URL: https://nipo.gov.ua/ap-zobrazhennia-shi/ (дата звернення: 10.09.2026).

3. Жорнокуй Ю. М. Штучний інтелект: питання відповідальності на сучасному етапі розвитку доктрини. *Форум Права*. 2024. № 79(2). С. 118–127. DOI: http://doi.org/10.5281/zenodo.10933572.

4. Жорнокуй Ю. М. Штучний інтелект: охорона та захист прав людини (етичний аспект). *Вісник ХНУВС*. 2025. № 1 (108). С. 71–83. DOI: https://doi.org/10.32631/v.2025.1.06.

5. Концепція Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року : затв. розпорядж. Каб. Мін-в України від 13 квітня 2024 р. № 320-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2024-%D1%80#Text (дата звернення: 10.09.2026).

6. Кулініч О., Кондик Д. Стандарт оригінальності в авторському праві ЄС та України: порівняльний аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2024. № 1 (127). С. 34–38. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-6.

7. Музика Т. О., Маслова-Юрченко К. О. Авторські права в навчанні та використанні штучного інтелекту: правове регулювання, правозастосовна практика та етичні питання в Україні та за кордоном. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки».* 2024. № 3 (73). С. 115–122. DOI https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-3-9759.

8. Музика Т. О. Оригінальність твору як оціночне поняття за чинним законодавством України про авторське право та з урахуванням сучасної інформаційної етики. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 5. С. 22–27. DOI https://doi.org/10.32782/39221546.

9. Надьон В. В., Даниленко О. В. Роль штучного інтелекту в цивільних правовідносинах в країнах ЄС, Україні та інших країнах. *Право.UA*. 2023. №4. Ч. 2. С. 194–201. DOI: https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.4-2.31.

10. Надьон В. В., Рубан О.О. Аналіз положень ЄС та України щодо впровадження штучного інтелекту (роботів) у суспільне життя. *Європейські перспективи*. 2024. № 1. С. 201–206. DOI: https://doi.org/10.32782/ep.2024.1.29.

11. Порядок реалізації експериментального проекту щодо організації проведення дослідження високотехнологічних засобів методом "Sandbox" : затв. Постановою Кабінету мін-в України від 29 жовтня 2024 р. № 1238. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/672/22f/ef9/67222fef9a3ea405280121.pdf (дата звернення: 10.09.2026).

12. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855 (дата звернення: 10.09.2026).

13. Рекомендації щодо відповідального використання штучного інтелекту. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/Rekomendatsi%C3%AF_vidpovidalne_vykorystannia_ShI.pdf (дата звернення: 10.09.2026).

14. Спесивцева О. Право sui generis: як штучний інтелект адаптує під себе авторське право? *Юридична газета online.* URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/pravo-sui-generis-yak-shtuchniy-intelekt-adaptue-pid-sebe-avtorske-pravo.html (дата звернення: 10.09.2026).

15. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 10.09.2026).

16. Ceh S., Benedek M., Rafner J. F. Creativity in digitally mediated times: How digital tools support creativity across domains. January 2024. DOI:10.31234/osf.io/mpyw9.

17. Gaffar H., Albarashdi S. Copyright Protection for AI-Generated Works: Exploring Originality and Ownership in a Digital Landscape. Published online by Cambridge University Press: 23 January 2024. Asian Journal of International Law , First View , pp. 1–24. DOI: https://doi.org/10.1017/S2044251323000735.

18. Han M., Wu X., Zhu Z. The Perspective of Originality: Research on the Legal Attribute of Content Generated by Artificial Intelligence. *Highlights in Business, Economics and Management*. 2024. Vol. 39. P. 369–374. DOI:10.54097/yjng0436.

19. Mazzi F. Authorship in artificial intelligence-generated works: Exploring originality in text prompts and artificial intelligence outputs through philosophical foundations of copyright and collage protection. *The journal of world intellectual property*. 26 May 2024. https://doi.org/10.1111/jwip.12310.

20. OpenAI. ChatGPT. Accessed 10 Sept. 2026, https://chat.openai.com.

21. Towse R. How has digitalisation changed the economics of the creative industries? *Business, big & small*. 22 Apr 2024. URL: https://www.economicsobservatory.com/how-has-digitalisation-changed-the-economics-of-the-creative-industries (дата звернення: 10.09.2026).

22. Yanisky-Ravid S., Velez-Hernandez L. A. Copyrightability of Artworks Produced by Creative Robots, Driven by Artificial Intelligence Systems and the Concept of Originality: The Formality – Objective Model (March 30, 2017). *Minnesota Journal of Law, Science & Technology, Forthcoming*. URL: https://ssrn.com/abstract=2943778 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2943778 (дата звернення: 10.09.2026).

Muzyka T. O. CRITERIA FOR DETERMINING THE ORIGINALITY OF A WORK CREATED USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE, AS AN EVALUATIVE CONCEPT IN THE CONTEXT OF THE DIGITALIZATION OF CREATIVITY

The article examines the issue of defining the criterion of originality for works created using generative artificial intelligence systems, in the context of the rapid digitization of creative processes and the unprecedented growth in the role of artificial intelligence.

Based on an analysis of the provisions of the current Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights", a clear distinction is made between two types of generated works: non-original works created by a computer program without significant human involvement, which are subject to sui generis protection, and full-fledged works in which artificial intelligence serves solely as a tool for realizing a creative vision. It is argued that establishing originality requires a combination of objective and subjective approaches to confirm the existence of a human intellectual and creative contribution. The article pays particular attention to the legal nature of text prompts, which, from a legal perspective, are currently transforming from purely technical instructions into independent objects of civil transactions. Depending on their level of detail, stylistic completeness, and figurative language, prompts may be recognized as independent literary works or protected as confidential information or a trade secret (know-how). It is argued that the analysis of input data is a necessary algorithm for specifying the evaluative concept of the originality of the generated object.

The problems of dividing property rights and personal non-property rights in cases of multi-stage commercial content creation have been examined. It is proposed that issues regarding the emergence of co-authorship or the creation of derivative works be resolved exclusively through civil law contracts, which will minimize the risks of litigation and legal uncertainty. In addition, the paper emphasizes the importance of implementing "regulatory sandboxes" for the safe testing of AI, ensuring ethical standards, and monitoring the lawful use of copyrighted works as training datasets.

It is concluded that ensuring a high level of copyright protection for works created using AI is critical for stimulating investment and further innovation. The integrity of human contribution to the creative process is confirmed, since true intellectual activity consists of selecting, evaluating, processing, and reinterpreting the received material, which algorithms are currently unable to reproduce on their own.

Keywords: *artificial intelligence, originality, work, copyright, sui generis right, evaluative concept, contract.*

Дата першого надходження статті до видання: 12.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026